

PRIKAZ

UDC: 930.85(510)(049.32)

902(510)(049.32)

94(510)(049.32)

UROŠ Z. ĐURKOVIĆ*

Institut za srpsku kulturu

Priština – Leposavić

KINA IZBLIZA: KROZ PROSTOR I VREME

(Zvonimir Stopić, Goran Đurđević: *Svila, zmajevi i papir: kineska civilizacija, kultura, arheologija i povijest*. Zagreb: Alfa, 2021.)

U savremenom, multipolarnom svetu, gde su geografske razdaljine upotrebom tehnologija neretko obesmišljene, prilozi koji doprinose interkulturalnoj komunikaciji zaslužuju posebnu pažnju. U tom svetlu, razumevanje *drugog* jedno je od ključnih izazova sadašnjice, a odgovor na njega ne predstavlja samo skupljanje delića globalnog mozaika, nego i suočavanje sa sopstvenim položajem i stanovištima.

Knjiga Zvonimira Stopića i Gorana Đurđevića *Svila, zmajevi i papir: kineska civilizacija, kultura, arheologija i povijest*, jasno je iz samog naslova, predstavlja krajnje zahtevan poduhvat, koji bi, u idealnom slučaju, čitaocu na sažet i pristupačan način približio fascinantno trajanje kineske civilizacije od paleolita sve do kraja dinastije Čing u 20. veku. Osim ambicioznih namera autorâ, očigledno je da je sama građa ogromna i da bi, u nekoj drugoj inicijativi, bila predstavljena kroz rad čitavog tima stručnjaka različitih profila. Ipak, uprkos mogućim problemima, Stopić i Đurđević uspevaju da daju jedan osnovni, ali dragoceni uvid u najvažnije aspekte kineske kulture, pogotovo u kontekstu istorije i arheologije. Iako bi većina informacija bila poznata ne samo ovdašnjim sinolozima, već i,

---

* uros.durkovic@gmail.com

uopšte, poštovaocima kineske kulture, *Svila, zmajevi i papir* predstavlja pogodno štivo za čitaoce koji se prvi put susreću sa ovom temom, kao i za one čije je znanje skromno, ali su željni da se to promeni. Štaviše, treba imati u vidu da su autori već u uvodu svoju publikaciju povezali sa potrebama koje proizlaze iz sve veće privredne saradnje između Kine i jugoistočne Evrope. Stoga bi se publikacija mogla doživeti i kao preporuka „za sve one koji s Kinom surađuju ili žele surađivati na bilo koji način” (7).

Ovaj, neskriveno praktični cilj može imati još jedan vid, a to je upotreba publikacije kao sredstva za dodatne sadržaje u osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj nastavi niza predmeta poput istorije, geografije ili građanskog vaspitanja. Odabrane stranice mogu posebno poslužiti kao materijal za projektnu nastavu i grupne prezentacije učenika. S tim u vezi, indikativna je ne samo raznobojna likovna oprema, uz mnoštvo interesantnih ilustracija, nego i osvrt na metodičku aparaturu dat na početku sve četiri velike celine knjige (Geografija Kine, Pregled povijesti Kine, Kineska arheologija: od početaka do izazova 21. stoljeća, Kinesko-euroopski dodiri). Istaknute metodičke kategorije su, najpre, popisivanje informacija, veština i vrednosti koje čitalac može steći, uz pregled različitih tipova znanja (činjenično, konceptualno, proceduralno i metakognitivno). Ova okolnost čini publikaciju Stopića i Đurđevića pogodnom u kontekstu izrada planova učenja, jer obuhvataju ključne informacije potrebne za valjano planiranje nastave. Jedini izuzetak u tom kontekstu predstavlja izostavljanje radnih naloga na kraju lekcije, ali nastavnik, shodno situaciji, može sročiti niz istraživačkih zadataka koji bi to nadomestili.

Takođe, važno je naglasiti da knjiga *Svila, zmajevi i papir* nije rezultat originalnih istraživanja, koliko sistematizacije onoga što je već dostupno i poznato u literaturi. Zbog toga je pitanje odabira jedno od najvažnijih za uspeh cele knjige. I mada su se autori jasno ogradili od namere da pruže apsolutan i konačan uvid u kinesku kulturu, istakavši kako izostaju stranice posvećene književnosti, jeziku, vizuelnim umetnostima, religiji, muzeologiji, ne bi bilo loše u nekom budućem izdanju posvetiti pažnju i južnoslovenskim autorima koji su se bavili sistematizacijom znanja o Kini, od Čedomila Veljačića, preko Dušana Pajina, sve do Zorana Skrobanovića, Mirjane Pavlović i Radosava Pušića. Uz to, treba istaći i postojanje prevoda sličnih publikacija i to posebno dve: četvorotomne *Istorije kineske civilizacije* (autori: Juen Singpen, Jen Venming, Džang Čuansi, Lou Julije, prev. sa engleskog: Slobodan Damjanović, Slobodan Divjak, Lazar Macura) i *Uvoda u kinesku kulturu* (autori: Je Lang, Džu Lijangdži, prev. sa kineskog: Darja Sekeruš Hoenn). Spominjanje dva značajna prevoda na srpskom jeziku može aktuelizovati i dinamizovati Stopićevo i Đurđevićevo delo, jer se u preplitanju različitih pogleda, područje širenja znanja iznova širi. S tim u vezi, jedna od ideja za novo istraživanje mogla bi biti proučavanje južnoslovensko-kineske kontaktologije u odnosu na istoriju prevodilačke recepcije. Politike, poetike i prakse prevodenja, posebno

beletristike, mogli bi dati izuzetan doprinos razumevanju mogućih veza, ali i afirmisanju kineske kulture u celini.

Obuhvatanje ogromne građe, posebno u odnosu na historiografiju, nosi sa sobom rizik nabiranja. Naravno, ovakva vrsta pristupa je nužna za uredno i informativno predstavljanje prošlosti, međutim, ne treba prenebregnuti stilske razlike koje postoje između delova knjige, gde su stranice posvećene arheologiji nadahnutije i veštije uobličene od onih vezanih za istoriju. Međutim, treba imati razumevanja za ponekad jednoličan stil istorijskih deonica jer, ukoliko bi se veća pažnja posvetila onome što je nekom autoru lično zanimljivo, dobila bi se neuravnotežena, jasno subjektivizovana slika prošlosti. Zbog toga treba istaći da je primetna usredsređenost da se istorijske konstante u povesti Kine predstave uravnoteženo i dosledno i to, donekle konzervativno, prvenstveno kroz prizmu političke istorije. Otuda jedan od bitnijih ishoda čitanja predstavlja osveščivanje izuzetnog trajanja i krajnje dinamičnih viševekovnih društvenih i identitetskih talasanja, neretko vezanih i za istoriju državnog aparata, kome je u ovoj knjizi posvećena nezanemarljiva pažnja. Tako se, osim političke istorije sa fokusom na postignuća vladara, mogu izdvojiti i sadržaji vezani za ekonomsku i socijalnu istoriju, prevladajuće ideološko-religijske komplekse, pa i, sporadično, podatke vezane za mitologiju i istoriju umetnosti. Čitalac, tako, može saznati koji su dometi reformi prvog kineskog cara Ćin Ši Huanga, šta je legalizam i kako je kinesko društvo moglo izgledati u trećem veku pre nove ere (56–57), zašto je jedina kineska carica Vu Cetijen podržavala građenje skulptura tzv. *ženskog* Bude (76), koja je uloga evnuha u istoriji kineske birokratije (80), zašto su konfucijanisti osuđivali trgovce (82), kako je sastav *carskih ispita* uticao na obrazovanje kineskog društva (91), kako su mongolske horde uspele da pokore gotovo celu Aziju, uključujući i, naravno, Kinu (97–98) ili kako su Opijumski ratovi temeljno preobrazili geopolitički status Kine (114–115).

Za razliku od stranica posvećenih istoriji, arheološka poglavlja donose i mnoštvo saznanja o novijim istraživačkim perspektivama. Počev od arheologije krajolika (124), preko arheobiologije (136) i eksperimentalne arheologije (133), sve do posebne funkcije nekih predmeta u arheološkim studijama, poput ogledala (140), povest Kine se prikazuje kroz priču o dovitljivosti interpretacije materijalnih tragova, koja nalikuje na poznate sižee avanturističkih ili detektivskih romana. Osim dobro odabranih primera za svaki od navedenih pristupa, prisutan je i pregled istorije kineske arheologije, čija budućnost, sudeći po ocenama autora, deluje obećavajuće. Takođe, važno je zapaziti da se u knjizi arheologija sagledava kroz „ulogu povezujućeg tkiva između raznih znanosti (tehničke, prirodne, društvene, humanističke)” (150), te bi, kroz takav status, mogla da dovede do novih proučavalačkih paradigmi, novih susreta.

A kad je o susretima reč, poslednja celina knjige posvećena je upravo kontaktu između Kine i Evrope. Ove stranice mogu pažljive čitaoce da upozore na to kako su temeljne

predstave zapadnog čitaoca o Kini iznova evropocentrične: dok su putovanja Marka Pola planetarno poznata (iako nije sasvim izvesno da je dospeo do svog odredišta, što se i interesantno problematizuje u knjizi), malo ko je čuo za istraživača po imenu Dženg He i za njegova putovanja na zapad u 15. veku (151). Slični status imao bi i čuveni Put svile, koji je imenovan tek u 19. veku od strane nemačkog geografa Ferdinanda fon Rihtofena (162). Nešto što se, dakle, čini kao istorijska konstanta i rezultat dugog trajanja, nekad je uslovljeno okolnostima koje mnogi nisu imali u vidu, a svako proširivanje vidika na tom planu može da koristi.

Čak i tamo gde više nagoveštava nego što daje konačne i detaljne odgovore, knjiga *Svila, zmajevi i papir* Zorana Stopića i Gorana Đurđevića radovaće sve čitaoce koji su osetljivi na vrednost susreta sa novinom i to u jednom pristupačnom, preglednom i vizuelno atraktivnom obliku.

Datum prijema: 20.11.2023.

Datum ispravki: /

Datum odobrenja: 22.11.2023.